TOESPRAAK VAN MARJANNE SINT, VOORZITTER VAN DE PARTIJ VAN DE ARBEID, TIJDENS DE PARTIJRAADSVERGADERING VAN 10 FEBRUARI 1990 EMBARGO TOT 10.30 UUR - GESPROKEN TEKST GELDT.

Partijgenoten,

Dit is de eerste vergadering van de Partijraad sinds we deelnemen aan het kabinet. We hebben daar met elkaar veel tijd en energie in gestoken. Niet voor niets. We zijn er weer zelf bij, en de eerste honderd dagen zitten er bijna op. De veranderingen zijn zichtbaar. Misschien niet zo spectaculair als menigeen diep in het hart had gehoopt, maar
de eerste resultaten van het kabinet mogen er zijn. Voor het eerst in zeven jaar zijn mensen met een uitkering er weer op vooruitgegaan. In juni gaan de uitkeringen opnieuw omhoog. En 1 januari volgend jaar weer. Omdat de koppeling is hersteld. De medicijnknaak en het specialistengeeltje zijn weg. Vierjarigen kunnen weer vanaf hun verjaardag volledig naar de basisschool. In de zwakzinnigenzorg komen er banen bij om wachtlijsten weg te werken. Het kabinet maakt ernst met de bestrijding van langdurige werkloosheid: van recht op
uitkering naar recht op werk. De plannen voor arbeidspools liggen klaar. Dat is nog maar het begin. We hebben nog dik vier jaar voor de boeg. Die tijd zullen we goed gebruiken ook!
Want er is werk aan de winkel voor sociaal-democraten. In en buiten het kabinet. Het gaat er de komende jaren om een gezonde economische basis te combineren met sociale vernieuwing en rechtvaardiger maatschappelijke verhoudingen. Ook moeten we vanuit Nederland constructief bijdragen aan de adembenemende ontwikkelingen in Europa. En er wacht ons een gigantische taak met betrekking tot het milieu. Al die dingen raken de partij als geheel. Ze bieden ons de kans te laten zien wat praktische politiek betekent. Door dicht bij huis te werken aan een leefbaarder milieu - minder de auto bijvoorbeeld. Door sociale vernieuwing vorm te geven - ik kom erop terug. En door contacten te leggen met mensen die in andere Europese landen aan de basis politiek bedrijven.

In het stuk dat we vanmiddag bespreken, stelt het partijbestuur voor om rond sociale

vernieuwing en de ontwikkelingen in Europa als partij een aantal activiteiten te organiseren. Niet in de vorm van een uitvoerig
discussieproject a la Schuivende Panelen, waarin we vooral met onszelf bezig zijn. Uiteraard blijft reflectie nodig, al was het maar omdat er zoveel in beweging is. We moeten blijven nadenken over de betekenis daarvan voor onze eigen politieke opstelling. Daarom ook heeft het partijbestuur zich voorgenomen in de komende tijd een aantal fundamentele vraagstukken diepgaand te bespreken en te kijken hoe leden daaraan het beste kunnen meedoen. Een voorproefje daarvan kunt u trouwens nemen in een van de discussiebijeenkomsten die we eind van deze ochtend houden. Maar het is niet onze bedoeling dat interne bezinning de hoofdmoot van onze partij-activiteiten wordt. Eerlijk gezegd geloof ik ook niet zo in het psychologisch zelfonderzoek dat sommigen ons proberen op te dringen. Er is vooral behoefte aan een zichtbare en duidelijke opstelling van de sociaal- democratie in de praktijk. Dat was ook de kern van het rapport Bewogen Beweging: wie maatschappelijke bondgenoten zoekt, moet ze maken. En dat doe je nu eenmaal vooral buiten de deur. We zijn als partij geloofwaardiger naarmate we aan onze kiezers duidelijker kunnen laten zien hoe we onze politieke beginselen in daden omzetten.
Daarom heeft het partijbestuur voor een praktische aanpak gekozen. Sociale vernieuwing en de ontwikkelingen in Europa staan volop in de actualiteit. Maar het zijn ook onderwerpen van langere adem. Thema's waarmee een partij als de onze zich op alle niveaus - van kabinet tot individuele partijleden - bezig kan zijn. En die zich bovendien lenen voor de aanpak die de opstellers van Bewogen Beweging voor ogen stond: een werkwijze waarin meningsvorming, contacten in en buiten de partij, en praktische politiek met elkaar in verband worden
gebracht.
3.
Wat Europa betreft, het ligt voor de hand dat thema te kiezen. De veranderingen in Oost-West verhouding zijn ongetwijfeld de meest ingrijpende ontwikkeling sinds veertig jaar. Europa staat op een tweesprong. Terug naar de gespannen verhoudingen van voor de Eerste Wereldoorlog. Of op weg naar een hernieuwde positie als invloedrijk werelddeel. Dat laatste kan. Maar wel alleen wanneer we behalve de militaire ook de economische blokkentegenstelling opheffen. Oost-Europa moet de kans krijgen te kiezen voor een economisch systeem dat gebaseerd is op

evenwicht tussen markt, sociale dimensie en milieu. Waarin de risico's van het ondernemerschap niet worden afgewenteld op de gewone burger. En dat uitgaat van de principiële aanvaarding van de spelregels van de parlementaire democratie.
De communistische regimes in heel Oost-Europa - de Sovjet Unie incluis - hebben hun geloofwaardigheid verloren. De toekomst van Oost-Europa hangt af van de uitkomsten van het democratisch proces dat daar aan de gang is. En van de vraag in hoeverre economische hervormingen kunnen plaatsvinden zonder dat onoverbrugbare sociale spanningen ontstaan. Wie denkt dat de mensen in Oost-Europa zich massaal moeten bekeren tot het hamburger-kapitalisme van MacDonalds om de felbegeerde welvaart en vrijheid te verwerven, vergist zich.
Zeker, er is een sterke drang naar vrijheid en economische liberalisering in Oost-Europa. Maar vanuit welk vertrekpunt? Het veroveren van burgerrechten en het liberaliseren van een economisch dwangsysteem is heel wat anders dan privatiseren van de verzorgingsstaat, het stokpaardje van rechts in de jaren tachtig. De politieke stabiliteit in Oost-Europa zou wel eens kunnen afhangen van de vraag in hoeverre het sociaaldemocratische model van een gemengde economische orde daar voet aan de grond krijgt. Hoezo, krijgt rechts dan gelijk?
Het ziet er naar uit dat op 18 maart de inwoners van de DDR in elk geval massaal óp de sociaal-democraten zullen stemmen. Dat brengt me bij de Duitse eenwording. Tijdens het Federatiecongres in Berlijn gisteren en eergisteren is daarover uitvoerig gepraat. Alle sociaal-democratische partijen, inclusief die van West- en Oost-Duitsland, zijn het erover eens dat eenwording moet en kan plaatsvinden binnen het kader van de Europese Gemeenschap.
Ik ben me ervan bewust dat ook in onze partij reserves bestaan over die eenwording. Gezien de geschiedenis is dat logisch. Toch meen ik, dat we niet vanwege dat verleden verkrampt moeten reageren op de situatie nu.
Ten eerste: de democratische traditie is inmiddels diep geworteld in de Bondsrepubliek. De DDR-inwoners hebben eveneens hun bekomst van een ondemocratisch systeem.
Ten tweede: als het ons ernst is met het opheffen van de scheidslijnen tussen West- en Oost-Europa, kunnen en mogen we
de beide Duitslanden daar niet van uitsluiten. De Oder- Neissegrens met Polen ligt vast. Daaraan valt voor ons niet te tornen. Maar het verleden kan niet betekenen dat

tegen de wil van de bevolkingen van de Bondsrepubliek en de DDR er kunstmatig twee Duitse staten blijven bestaan. Om Willy Brandt te citeren: "Een nog zo grote schuld van een natie kan niet door een definitieve scheiding worden vergolden". Niet de eenwording van Duitsland - onder het dak van het Europese huis - is een gevaar. Het is pas gevaarlijk wanneer we Duitsland zouden isoleren, en aan de inwoners van de Bondsrepubliek en de DDR de rechten zouden willen onthouden die we als vanzelfsprekend toekennen aan de bewoners van andere Oost-Europese landen. Ik zie dan ook niets in een neutraal Duitsland, dat doet alleen maar ongelijke veiligheidssituaties ontstaan.
Het Westen zal met visie en verbeeldingskracht de weg moeten vervolgen die de sociaal-democratie al zo lang bepleit. De weg van verdere ontwapening en ontspanning.
4.
Europa's beste kans ligt in de combinatie van ontspanning en een economisch en sociaal verantwoord beleid. Ook op het niveau van partijen moet dat doorwerken. Mede daarom heeft de Partij van de Arbeid eind januari de Alfred Mozerstichting opgericht. Onze partij heeft behoefte aan mensen die willen nadenken en adviseren over de veranderingen in Europa. Met die stichting wil de partij ook bijdragen aan het democratiseringsproces daar. En leren van wat in Oost-Europa gebeurt. Daarvoor is uitwisseling nodig van meningen en ervaringen tussen mensen die in Oost- of West-Europa politieke ervaringen opdoen. Vandaar het thema Europese ontwikkeling.

Bewogen Beweging een vooruitziende blik. Versterk de rol van de sociaal-democratie op Europees niveau, cree"er een Europees platform waar gewone partijleden elkaar kunnen ontmoeten, en versterk de Europese Federatie, luidde de opdracht van dat rapport. Toen het in 1988 uitkwam, konden we niet vermoeden hoe actueel dat zou worden. Maar er werd wel een internationale werkgroep gevormd onder leiding van Wim Kok die gisteren en eergisteren in Berlijn rapport uitbracht. De voorstellen van de commissie-Kok zijn door de Federatie overgenomen. De weg is dus vrij om ook vanuit de Partij van de Arbeid te werken aan kadervorming en versterking van de democratie op Europees niveau. In en buiten de EG.
Dat is nodig ook. De Europese Gemeenschap kent een gevaarlijk

democratisch gat. Dat kan alleen worden gevuld wanneer politieke partijen op nationaal niveau bereid zijn de rol van de Europese democratie tegenover de Raad van Ministers te versterken. Wat we van Oost-Europa kunnen leren, is de enorme waarde van democratische controle. Democratie mis je pas goed als het er niet is. Dat geldt ook binnen de EG. De ervaringen in Oost-Europa leren hoe zuinig we op onze democratisch stelsel moeten zijn.

5.

Als ik dat zeg, dan betekent dat tegelijk een opdracht aan onszelf. We kunnen alleen laten zien dat ons democratisch systeem de moeite waard is als we mensen ook duidelijk maken waar we voor staan. Het mag niet zo zijn dat hun stem alleen telt met verkiezingen in het vooruitzicht. Het is nodig, maar niet genoeg om de komende maanden op pad te gaan om te vertellen wat we in gemeenten gaan doen. Ook na de verkiezingen zullen we ons moeten laten leiden door wat vanuit de samenleving op ons afkomt. Dat geldt net zo goed voor raadsleden en wethouders als voor kamerleden en kabinet. De stijl van besturen bepaalt het vertrouwen van burgers in de politiek. Op dat vertrouwen steunt onze democratie.

Zeker nu politieke betrokkenheid minder vanzelfsprekend tot ieders bagage behoort. De smalle marges zijn spreekwoordelijk geworden, maar dat wil niet zeggen dat de politiek geen middel meer tot verandering is. Juist voor een hervormingsgezinde partij als de onze is het een noodzaak de belangstelling voor politiek levend te houden. Veel mensen hebben toch al het gevoel de greep te verliezen op wat zich in hun omgeving afspeelt. Daarom juist moet onze partijcultuur uitnodigen tot politieke betrokkenheid. De partij moet open staan voor relatieve buitenstaanders, maatschappelijke geluiden moeten kunnen doorklinken.

Waar procedures en reglementen een dergelijke ontwikkeling in de partijcultuur in de weg staan, zullen we ze heroverwegen. Waar nieuwe mogelijkheden zijn om mensen te bereiken en te betrekken, zullen we ze in de partij-organisatie moeten inpassen.

Onze blik moet naar buiten gericht zijn, naar wat er in de samenleving aan de hand is. We moeten vormen van politiek vinden die aansluiten bij wat mensen beweegt en inspireert.

Daarvoor zijn nieuwe middelen nodig. Vergaderen, vergaderen en

nog eens vergaderen als bezigheid op zich sluit steeds minder
aan bij wat mensen - en zeker jonge mensen - leuk vinden. Het
kan een verademing zijn tijdens bijeenkomsten plaats in te ruimen voor cultuur of debat. In de allereerste plaats echter is het nodig dat waar we als partij mee bezig zijn, mensen in hun dagelijks leven raakt.
In dat opzicht is stimuleren van sociale vernieuwing vanuit onze partij van vitaal belang. Het is gemakkelijk honend te zeggen dat er niets nieuws onder de zon is. Dat sociale vernieuwing alleen een andere aanduiding is voor het gevecht tegen de tweedeling, voor het eerlijk delen van kennis, inkomen, arbeid en macht. Stel dat dat zo is. Wat dan nog? Is er soms geen aanleiding meer om voor die dingen te knokken? Is Nederland af? Ik dacht het niet.
Armoede is nog niet verdwenen. Het opnieuw toepassen van de koppeling is een grote stap in de goede richting, maar laat onverlet dat wie van een uitkering leeft nog steeds de dubbeltjes moet omdraaien. Vooral in de grote steden is de verpaupering zichtbaar. Koele cijfers wijzen uit dat een te groot aantal mensen is aangewezen op een uitkering. De langdurige werkloosheid is hardnekkig, en vraagt om een massieve inspanning van kabinet, lokale overheden en sociale partners. Want voor wie tot werken in staat is, is de beste inkomensgarantie nog altijd een baan.
In De Groene Amsterdammer stond onlangs een stuk dat diepe indruk op mij heeft gemaakt. Livio Sansone, een 33-jarige socioloog en antropoloog uit Palermo deed een grootscheeps onderzoek naar de positie van jonge, laag-opgeleide Surinamers in Amsterdam-Zuidoost. Zijn conclusies zijn even helder als hard. Vanaf 1987 kwamen er in de directe omgeving van de Bijlmer 20.000 banen bij. Maar de werkloosheid onder Surinaamse jongeren tussen de 25 en 30 jaar, bleef op ruim 60%. Omdat de bedrijven die zich daar vestigden, in overgrote meerderheid geen jonge Surinamers in dienst namen.
Als je dat wil doorbreken, red je het niet alleen met geld uit Den Haag en of met arbeidspools en werkgelegenheidsprojecten. Hoe nodig die ook alle zijn. Sociale vernieuwing is meer dan alleen het bij elkaar vegen van middelen ten behoeve van achterstandsbeleid en actief arbeidsmarktbeleid. Het vraagt ook een hernieuwd gevoel van maatschappelijke betrokkenheid en verantwoordelijkheid. Sansone signaleert op grond van zijn onderzoek dat de tweedeling steeds meer wordt bepaald door het verschil tussen wit en zwart. Hij voegt daaraan toe: 'het ergste is dat het

allemaal met de uiterste zorgeloosheid gepaard gaat'. Daar word ik koud en opstandig van.
Dat mag niet, dat kunnen we niet toelaten als sociaal-democratische partij. Het vraagt niet alleen van onze bewindslieden en bestuurders een grote inspanning. Daar spreek ik ook bedrijfsleven, vakbeweging, en niet in de laatste plaats ook onszelf en onze coalitiepartner op aan. In de CDA-ledenkrant van deze week zegt Brinkman "dat er best hier en daar iets mag veranderen, maar dat je niet iets overboord mag gooien als je niet weet dat iets nieuws een redelijke kans van slagen heeft." Tja, dat is waar. Maar in het licht van de sociale problemen, de steeds wijdere kloof tussen mensen met en zonder perspectief, wil ik wel wat meer vuur en elan. Sommige problemen in onze samenleving vragen om een nieuwe en gedurfde aanpak, ook als niet op voorhand zeker is dat die lukt.
Daarbij moeten we ook meer gebruik willen maken van wat we zelf aan menskracht in huis hebben. Onze partij telt bijna honderdduizend leden. Die kunnen toch wel hun mondje roeren? Laten we de problemen maar aankaarten. In onze eigen omgeving, in ondernemingsraden, in buurtcentra, met vakbonden, met onze volksvertegenwoordigers, onze bestuurders. Want we kunnen en mogen ons niet neerleggen bij die groeiende sociale kloof. Het is niet aanvaardbaar dat hele groepen mensen maatschappelijk worden afgeschreven, soms op niet meer dan het enkele feit van de kleur van hun huid. We zijn het aan onszelf verplicht daar met alle middelen in het geweer tegen te komen.
7.
Sociale vernieuwing is meer dan alleen signaleren wat mis gaat. Door te laten zien wat er - vaak op kleine schaal - wel lukt, kunnen we inspireren om dat voorbeeld na te volgen. Dat is ook de gedachte achter het project sociale vernieuwing dat het partijbestuur voor onze partij voor ogen staat. Op tal van plaatsen in Nederland vinden activiteiten plaats met het doel de kloof te overbruggen, mensen weer aan het werk te helpen, de leefbaarheid van de woonomgeving te verbeteren. Op heel verschillende manieren. In de ene gemeente krijgen mensen die niet te ruim in het geld zitten een stadspas. Ergens anders worden buurtbewoners nauw betrokken bij inrichting van een parkje vlak bij hun deur. Weer ergens anders draait een succesvol kleinschalig werkgelegenheidsproject, experimenteert men met culturele activiteiten speciaal voor jongeren, werpt

positieve actie vruchten af.
De enige manier om te bekijken of de ene aanpak zich ook voor toepassing elders leent, is er bekendheid aan te geven. Maar dan moet je wel weten wat er in jouw buurt te koop is. Dat betekent de neus buiten de deur. Op pad gaan om te horen en zien wat er gebeurt. Daar ligt een taak voor de leden van onze partij. Maar daar zijn we er nog niet mee. Die ervaringen moeten ook ergens worden verzameld, zodat anderen er gebruik van kunnen maken. Die verzamelfunctie willen partijbestuur en partijbureau vervullen. Het initiatief moet liggen bij de afdelingen zelf. Maar landelijk zullen we steun bieden, tips geven, ervaringen doorspelen, kortom: bijdragen aan het spreiden van kennis en ervaringen.
Dat betekent ook dat sociale vernieuwing zich als partij- activiteit zich niet hoeft te beperken tot probleemgebieden in Nederland. Ook in kleine plaatsen, waar de aard en de schaal van sociale vraagstukken anders is dan in de grote steden, is behoefte aan zichtbare en betrokken politiek. Sociale vernieuwing vraagt daarbij om bestuurlijke vernieuwing. Het moet leiden tot het opheffen van onnodige scheidslijnen en een gebundelde inzet van mensen en middelen. Voorwaarde is dan een strakke politieke sturing en de vaste wil om de verkokering in bestuur en beleid te doorbreken. Het kabinet zal daarin het voorbeeld moeten geven, maar ook lokaal valt daarin het nodige te doen.
8.
Sociale vernieuwing is een proces van lange adem. En zeker niet iets om met het oog op de gemeenteraadsverkiezingen van 21 maart geforceerd in te zetten. In veel plaatsen gebeurt trouwens al van alles. Wat dat betreft heeft juist de Partij van de Arbeid in de afgelopen vier jaar op lokaal niveau voldoende laten zien, om met opgeheven hoofd naar de kiezers te gaan. Het zal niet gemakkelijk zijn de beste gemeente- raadsuitslag uit onze geschiedenis - die van 1986 - te evenaren, maar we gaan dat zonder meer proberen.
Laten we met elkaar met kracht aan een goede uitslag werken, op basis waarvan onze positie in Raden en Colleges zo sterk kan blijven als ze nu is. Overigens, mijn CDA-collega Van Velzen en ook Brinkman hebben geluiden laten horen als zou het de coalitie schaden wanneer onze partij lokaal onvoldoende met het CDA samenwerkt. Ik heb eens naar de feiten gekeken in gemeenten met meer dan 25.000 inwoners. Dat zijn er 131. In 124 daarvan neemt onze partij momenteel aan het

college deel. In 104 van die 124 gevallen samen met het CDA. Of dat straks meer of minder zal zijn, hangt af van de verkiezingsuitslag.
En daarvan alleen.
We zullen onze uiterste best doen zodat het op 21 maart een goede uitslag wordt. We weten ons in de rug gesteund door een kabinet dat oog heeft voor het lokaal bestuur. Het enthousiasme in de partij voor de campagne is groot. Met
elkaar zullen we laten zien dat er ook lokaal een verbinding bestaat tussen economie en milieu, tussen sociale rechtvaardigheid en kwaliteit van het bestaan. De Partij van de Arbeid is ook lokaal het kiezersvertrouwen dubbel en dwars waard. Partijgenoten, op naar een goed resultaat!